כְּלִיל תְּכֵלֶת' – כליל היינו גדיל [–קליעה], כלומר חוט הקלוע משני חוטים, וְלֵיף בגזירה שוה 'תְּכֵלֶת' 'תְּכֵלֶת' מִפְרוֹכֶת, מַה לְּהַלָּן [בפרוכת] כל חוט שבה כפול שִׁשָּׁה, אַף כָּאן [במעיל] כל חוט שבו כפול שִׁשָּׁה. נמצא, ששני החוטים מהם שזור חוט התכלת שבמעיל, היו שזורים משנים עשר חוטים ביחד.

שואלת הגמרא: וְנֵילַף מניין חוטי המעיל מִשּׁוּלְיוֹ וְרִמּוֹנָיו – מהרימונים התלויים בשולי המעיל, שאף בהם נאמר 'תכלת' (שמות כח לג), ונאמר מַה לְּהַלָּן [ברימונים] כל חוט שזור מִשְׁמוֹנָה חוטים, אַף כָּאן [במעיל] יהיה החוט שזור מִשְׁמוֹנָה, וכיון שהוא גדיל [שני חוטים] יהיו בו ששה עשר חוטים. משיבה הגמרא: דָּנִין את המעיל שהוא כְּלִי [בגד] מפרוכת שאף היא כְּלִי, וְאֵין דָּנִין כְּלִי מִכְּלִי שֶׁיֵּשׁ בִּלְי – מרימונים שאינם אלא קישוט למעיל. מקשה הגמרא: אַדְרַבָּה, מסתבר ללמוד מעיל מרימונים ולא מפרוכת, כיון שכך אנו דָּנִין גּוּפוֹ של המעיל מִגּוּפוֹ – מרימונים השייכים למעיל, וְאֵין דָּנִין גּוּפוֹ של מעיל מֵעֲלָמָא – מפרוכת שאינה שייכת למעיל.

הגמרא חוזרת מהלימוד בגזירה שוה, ומבארת באופן אחר מנין שחוטי המעיל שזורים משנים עשר חוטים: הֵיינוּ דְּאָמְרִינָן לעיל, שתיבת 'שש' המיותרת נאמרה ללמד לִשְׁאָר בְּגָדִים, שאף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן שֵׁשׁ חוטיהם שזורים משישה חוטים. והיינו המעיל, שלא נאמר בו 'שש'. וכיון שהוא עשוי 'גדיל', נמצא חוטיו שזורים משנים עשר חוטים.

הגמרא ממשיכה בביאור דברי הברייתא: מה ששנינו שחוט הַפָּרֻכֶת שזור מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוטים, הטעם הוא, לפי שהיו בה אַרְבָּעָה מינים דְּשַׁיְיתָא שֵׁיתָא – שכל אחד שזור משישה חוטים, לפיכך לֹא הֲוָה וְלֹא הֲוָיָא – אין ספק וערעור בדבר שהוא שזור מעשרים וארבעה חוטים.

הגמרא מבארת את הדין האחרון שבברייתא: שנינו, החוט של חוֹשֶׁן וְאֵפוֹד שזור מֵעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה חוטים. שואלת הגמרא: מְנָא לָן.

משיבה הגמרא: דִּכְתִיב (שמות כח טו) 'וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב, כְּמַעֲשֵׂה אֵפוֹד תַּעֲשֶׂנּוּ, זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר'. הרי שהחושן והאפוד ארוגים מאַרְבָּעָה מינים, דְּשַׁיְיתָא שֵׁיתָא – שכל אחד מהם שזור משישה חוטים, וביחד הם עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה חוטים. וחוטי הַזָּהָב השזורים בכל מין ומין, הם אַרְבָּעָה חוטים, הָא – הרי בסך הכל עֶשְׂרִין וְתַמְנְיָא חוטים.

שואלת הגמרא: מנין שלא היו אלא ארבעה חוטי זהב, וְאֵימָא שִׁבְזָהָב נַמִּי היו שִׁשָּׁה חוטים כשאר המינים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, מהפסוק יש לדקדק שלא היו אלא ארבעה חוטי זהב, שכן על אופן הכנת חוטי הזהב אָמַר קְרָא (שמות לט ג) 'וַיִּקְצֹץ פְּתִילִים' – יחתוך את טס הזהב המרודד לפתילים [חוטים], ואילו היה נאמר 'וַיִּקְצֹץ פְּתִיל' היה במשמע שיחתוך שני חוטים, שהרי פתיל משמעו שני חוטים, כעת שנאמר 'וַיִּקְצֹץ פְּתִילִים' בלשון רבים הֲרֵי כָּאן אַרְבָּעָה – משמע שיחתוך ארבעה חוטים.

הגמרא מביאה טעם נוסף מדוע לא יתכן שהיו ששה חוטי זהב: רַב אַשֵׁי אָמַר, בענין חוטי הזהב אָמַר קְרָא (שם) 'לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ', משמע שיש לערב ממנו עם כל מין ומין, ומכיון שכך לא יתכן שהיו ששה חוטי זהב. שכן הֵיכִי נַעֲבִיד – כיצד נשזור אותם, אם נַעֲבִיד כל אחד מאַרְבָּעָה המינים דְּתֵרֵי תֵרֵי – שזור עם שני חוטי זהב, הָווּ לְהוּ מניין חוטי הזהב תְּמַנְיָא [–שמונה], ואין זה במניין החוטים שבשאר המינים. ואם נַעֲבִיד תֵּרֵי דְּתֵרֵי תֵרֵי – נשזור בשני מינים שני חוטים של זהב בכל אחד, וּתְרֵי המינים הנותרים דְּחַד חַד – נשזור בהם חוט אחד של זהב בכל מין, כך שבסך הכל יהיו ששה חוטים, הרי אין לעשות כך, שכן לגבי החושן והאפוד נאמר 'וְעָשִׂיתָ', ומשמע שֶׁיִּהְיוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו שָׁווֹת – שכל המינים שבו יהיו עשויים באופן שווה ובאותו מניין חוטים. לפיכך מוכח, שחוטי הזהב אינם אלא ארבעה, כשבכל מין ומין שזור חוט אחד.

הגמרא עוברת לדון בענין אחר בבגדי כהונה: אָמַר רַחֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה, הַמְקַרֵעַ בְּגָדֵי כְּהוּנָּה עובר בלא תעשה ולוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר במעיל (שמות כח לב) 'שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב וגו' לֹא יִקָּרֵעַ'. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, וְדִילְמָא אין כוונת התורה לאסור את הקריעה, אלא הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא, נַעֲבִיד לֵיהּ שָׂפָה כֵּי הֵיכִי דְּלֹא נִיקָּרַע – נעשה שפה לפי המעיל כדי שלא יקרע. מתרצת הגמרא: מִי כְּתִיב 'שֶׁלֹּא יִקָּרֵעַ' שאז היה משמע כדי שלא יקרע, הרי כתוב 'לא יקרע' שמשמעו איסור על קריעת הבגד.

דין נוסף הנלמד מדיוק דומה בפסוק: (וְאָמַר) [אָמַר] רַבִּי אֶלְעָזָר הַמַּזִּיחַ – המנתק את חיבור החוֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד, וְכֵן הַמַּסִּיר את בַּדֵּי הָאָרוֹן מטבעותיהם, עובר בלא תעשה ולוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי החושן (שמות כח כח) 'וְיִרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד וגו' וְלֹא יָזַח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד', וְלגבי בדי הארון נאמר (שמות כה טו) 'בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ'.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, וְדִילְמָא כִּי קָאָמַר רַחֲמָנָא – שמא כך כוונת התורה, חַדְּקִינְהוּ – הדק אותם וְעַבְּדִינְהוּ שַׁפִּיר – וקשור אותם בחוזקה ובדוחק כְּדֵי שֶׁלֹּא יָזַח החושן מעל האפוד וְלֹא יָסוּרוּ הבדים מן הארון, אבל אין באן איסור לאו. דוחה הגמרא: מִי כְּתִיב 'שֶׁלֹּא יָזַח' וְ'שֶׁלֹּא יָסוּרוּ', שאז היה משמע נתינת טעם מדוע צריך להדקם היטב, הרי נאמר 'ולא יזח' ו'לא יסרו' שמשמעו איסור הזזת החושן או הסרת בדי הארון.

דיון בענין קביעות בדי הארון: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא רָמֵי – הקשה סתירה בין הפסוקים. כְּתִיב (שמות כה טו) 'בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ', משמע שהבדים קבועים ואינם זזים מן הטבעות, וּמאידך כְּתִיב (שמות כז ז) 'וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת' משמע שאינם קבועים אלא בכל מסע ומחנה הולכים ובאים בתוכם, הָא כֵּיצַד יתיישבו הפסוקים באופן שלא יסתרו זה את זה. ותירץ, שהבדים מִתְפָּרְקִין – רפויים בתוך הטבעות, לפי שדקים הם באמצעם, ועל כן נאמר 'והובא את בדיו', וְאֵין נִשְׁמָטִין – אך אינם יכולים להישמט מהם לגמרי, לפי שבראשם הם עבים ונבנסים לטבעות בדוחק, ולכן נאמר 'לא יסורו ממנו'.

ראיה לדברי רבי יוסי ברבי חנינא: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי – כך גם שנינו בברייתא. ממה שנאמר 'בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ', יָכוֹל היית לפרש שלֹּא יִהְיוּ נִזָּין מִמְּקוֹמָן לגמרי, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת', הרי שהם זזים ממקומם. ואי היה נאמר רק 'וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו', יָכוֹל היית לפרש שיִּהְיוּ הבדים נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין מהטבעות לגמרי, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים', הָא כֵּיצַד. אלא על כרחך שהיו הבדים מִתְפָּרְקִין – רפויים בתוך הטבעות, ויכולים לזוז לכאן לכאן, וְאֵין נִשְׁמָטִין לגמרי מן הטבעות. הגמרא מפרשת פסוקים נוספים בענין המשכן: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב (שמות כו טו) 'וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים', כלומר מדוע נאמר כאן 'עומדים', לומר שֶׁעוֹמְדִים דֶּרֶךְ גְּדֵילָתָן – שמעמידים אותם באופן שיהיה צד התחתון של הקרש בצד התחתון של העץ, והצד של ראש הקרש יהיה בצד העליון של העץ. דָּבָר אַחֵר – פירוש אחר, 'עוֹמְדִים' היינו שֶׁמַּעֲמִידִין אֶת צִפּוּיָין – הקרשים מעמידים ומחזיקים את ציפוי הזהב, על ידי מסמרי זהב הנעוצים בהם. דָּבָר אַחֵר לכן נאמר כאן 'עוֹמְדִים', כִּי שָׁמָּא תֹּאמַר, משנגנז אהל מועד ונגנזו הקרשים עמו, באותה שעה אָבַד סִבְרָן – תוחלתם ותקוותם של הקרשים, וּבָטֵל סִפּוּיָין – מבטם, כלומר צְפִיָּיתָנו אחריהם מתי ישובו, כי לא ישובו עוד. תַּלְמוּד לוֹמַר 'עֹמְדִים', לומר שֶׁעוֹמְדִין לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי, ואף במקום גניזתם. (אמר) [וְאָמַר] רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָנִינָא, מַאי דִּכְתִיב (שמות לה יט) 'אֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ', מדוע נקראו בגדי הכהונה בלשון שריד.

ללמדך, שאִלְמָלֵא בְּגָדֵי כְּהוּנָּה, שעל ידיהן מקריבים את הקרבנות המכפרים על ישראל, לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִשּׁוּנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׁרִיד וּפָלִיט.

ביאור נוסף מדוע נקראו 'בגדי השרד': רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, דְּבֵי [–בבית מדרשו של] רַבִּי שִׁמְעוֹן תָּנָא, לפי שהם בְּגָדִים שֶׁגּוֹרְדִין אוֹתָן כְּבְרִיָּיתָן מִכְּלֵיהֶן – חותכים אותם מתוך כלי האריגה בשלמותם באופן שראוים מיד ללבישה, ואינם כשאר בגדים הנחתכים מכלי האריגה בחתיכות קטנות ונתפרים במחט כמידת הלובש, וּמְשָׁרְדִין מֵהֶן כְּלוּם – משיירים מעט מהבגד שאינו נארג עם הבגד. ועל שם שיור שריד בגד זה, נקראו 'בגדי השרד'.

שואלת הגמרא: מַאי הִיא אותו שיור שלא נארג עם הבגד. משיבה הגמרא: רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אִלּוּ מַעֲשֶׂה מַחַט – שהחלק שנתפר לבגד במחט לא נארג עם כל הבגד אלא נארג בפני עצמו ותופרו לבגד במחט.

הגמרא מקשה על ריש לקיש: מֵיתִיבִי, בִּגְדֵי כְּהוּנָּה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן מַעֲשֶׂה מַחַט – יריעות התפורים זה לזה במחט, אֶלָּא מַעֲשֶׂה אוֹרֶג – כל הבגד ארוג במקשה אחת, שֶׁנֶּאֱמַר בהם (שמות כח לב) 'מַעֲשֵׂה אֹרֵג'. הרי, שבגדי כהונה אינם נתפרים במחט. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבַּיֵי, לֹא נִצְרְכָה – דברי ריש לקיש לא נאמרו אֶלָּא לְעִנְיַן בֵּית יָד [–שרוול] שֶׁלָּהֶם, ואמנם אף הוא נעשה מעשה אורג אלא שחיבורו לבגד נעשה במחט, ועל תפירה מועטת כזו לא הקפידה תורה.

כְּדְתַנְיָא, בֵּית יָד שֶׁל בִּגְדֵי כְּהוּנָּה, נֶאֱרֶגֶת בְּפִנֵּי עַצְמָהּ וְנִדְבֶּקֶת [–נתפרת] עִם הַבֶּגֶד, וּמַגָּעַת אורכה עַד פִּיסַּת הַיָּד – כף היד.

הגמרא מבארת כיצד נעשה ארון העדות: אָמַר רַחֲבָה אָמַר רַב יְהוּדָה, שָׁלֹשׁ אַרוֹנוֹת עָשָׂה בְּצַלְאֵל למשכן, והניחם זה בתוך זה. הארון הָאֶמְצָעִי שֶׁל עֵץ, וגבהו תִּשְׁעָה טפחים מבחוץ. הַפְּנִימִי שֶׁל זָהָב, וגבהו עם עובי שוליו שְׁמוֹנָה טפחים מבחוץ. והחיצון של זהב, וגובהו עֲשָׂרָה וּמַשֶּׁהוּ.

מקשה הגמרא על דברי רב יהודה: וְהָתַנְיָא, גובה הארון החיצון אַחַד עָשָׂר טפחים וּמַשֶּׁהוּ. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא סבורה כְּמַאן דְּאָמַר שֵׁשׁ בָּעְבְיוֹ של שולי הארון החיצון טָפַח, כשם שעובי שולי ארון העץ טפח, וכדי לכסות את ארון העץ נצרך גובהו של החיצון להיות עשרה טפחים [ועוד טפח לעובי הכפורת]. וְהָא – רב יהודה סבור כְּמַאן דְּאָמַר שאין בְּעָבְיוֹ של שולי הארון החיצון טָפַח, אלא רק משהו.

מבררת הגמרא: וּמַאי מַשֶּׁהוּ ששנינו בברייתא בגובהו של הארון, כלומר לאיזה צורך נעשה. משיבה הגמרא: אותו משהו עלה מעל עובי הכפורת ושימש לה לְזַיֵּר [כעין כתר] סביב.

מאמר בענין ה'זר' שבכלי המשכן: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁלֹשָׁה זָרִים הֵן שנעשו בכלי המקדש ומסמלים את שלשת הכתרים שניתנו לישראל, שֶׁל מִזְבֵּחַ הקטורת, וְשֶׁל אָרוֹן, וְשֶׁל שֻׁלְחָן. שֶׁל מִזְבֵּחַ שהוא סימן לכתר כהונה, זָכָה אַהֲרֹן וְנִטְּלוֹ לו ולזרעו לעולם. שֶׁל שֻׁלְחָן סימן לכתר מלכות, זָכָה דָּוִד וְנִטְּלוֹ לו ולזרעו. שֶׁל אָרוֹן סימן לכתר תורה, עֲדַיִן מוּנָּח הוּא ולא נמסר לאיש להיות לו ולזרעו, לפיכך כָּל הָרוֹצֶה לִיקַּח יָבֹא וְיִקַּח. שֶׁמָּא תֹּאמַר, כתר תורה פְּחוּת הוּא משאר הכתרים, שהרי כל אדם יכול ליטלו. תַּלְמוּד לוֹמַר (משלי ח טו) 'בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ' – כביכול התורה מכרזת 'אני ממליכה את המלכים', היינו אם יתנהגו במשפט התורה'. וכיון שהתורה מקיימת את המלכות, הרי שהיא גדולה ממנה.

מאמר נוסף בענין ה'זר': רַבִּי יוֹחָנָן רָמֵי, כְּתִיב 'זֵר' ללא יו"ד שמשמע 'זָר' מלשון זרות, וְקָרֵינַן זֵיר ביציר"י שמשמעו כתר. אלא כוונת התורה ללמדנו, שאם זָכָה אדם ללמוד תורה לשמה ולקיימה נַעֲשֵׂית לוֹ התורה לְזֵיר וכתר, אך אם לֹא זָכָה ומתעסק בה שלא לשמה, נעשית זָרָה חֵימָנוּ ומשכחה.

סתירה נוספת בפסוקי כלי המשכן: רַבִּי יוֹחָנָן רָמֵי, כְּתִיב (דברים י א) 'וְעָשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ', הרי שעל משה רבינו הוטל לעשות את הארון, וּכְתִיב (שמות כה י) 'וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים' ומשמע שעל הציבור הוטל לעשותו. ותירץ, אכן מלאכת עשיית הארון מוטלת על משה רבינו אלא שמלאכתו מוטלת על הציבור, וּמְבָּאן למדנו לְעִנְיַן תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁבָּנֵי עִירוֹ מְצוּוִין לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלַאכְתּוֹ כדי שיהא לו פנאי לעסוק בתורה.

עוד דרשה בענין הארון: על הארון נאמר (שמות כה יא) 'מִבַּית וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ', אָמַר רָבָא, כיון שהארון רומז על התורה כפי שאמרו לעיל, והוא מצופה מבפנים ומבחוץ, למדנו שכָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ – אינו מנהגו בסתר כמנהגו כלפי חוץ, אלא עושה עבירות בסתר, אֵינוֹ נחשב תַּלְמִיד חָכָם. מוסיפה הגמרא: (אמר) אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַבָּה בַּר עוּלָּא אמר, תלמיד חכם שאין תוכו כברו אף נִקְרָא 'נִתְעָב' – תועבה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב טו טז) 'אַף כִּי נִתְעָב וְנֶאֱלָח, אִישׁ שֹׁתֶה כַּמַּיִם עַוְלָה' – מי ששותה תורה כמים ועושה עוולה, הרי הוא נתעב ונאלח.

עוד בעניין תלמיד חכם שאין תוכו כברו: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי דִּכְתִיב – מה מלמדנו הפסוק (משלי יז טז) 'לָמָּה זֶּה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה, וְלֵב אָיִן' – איזו תועלת יש לכסיל שביכולתו ללמוד תורה אם אין בליבו לקיימה. אוֹי לָהֶם לְשׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים [היינו תלמידי חכמים עצמם] שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה כדי להתפרסם ולהיחשב חכמים, וְאֵין בָּהֶן יִרְאַת שָׁמַיִם לקיימה. מַכְרִיז רַבִּי יַנַּאי, חֶבֶל עַל אדם דִּלֵּית לֵיהּ דַּרְתָּא – שאין לו חצר, וְתַרְעָא לְדַרְתֵּיהּ עָבִיד – ושער לחצר הוא עושה. כלומר, חבל על אדם הטורח בלימוד התורה שהיא השער ליראת שמים ואין לו יראת שמים.

אָמַר לְהוּ רָבָא לְרַבָּנָן תלמידיו, בְּמָטוּתָא מִינַּיְיכוּ – בבקשה מכם, לֹא תֵּירְתוּן תַּרְתֵּי גֵּיהִנֹּם – אל תנהגו באופן שתירשו שני גיהנום. כלומר, אם תעסקו בתורה ולא תקיימוה ותירשו גיהנום במותכם, נמצאתם יורשים שני גיהנום, בחייכם אין אתם נהנים מהעולם הזה מחמת טורח הלימוד, ובמותכם תאבדו את העולם הבא.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מַאי דִּכְתִיב (דברים ד מ) 'וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה', הן לשון 'שימה' אינו נופל כאן והיה צריך לומר 'אשר לימד משה'. אלא לכן נקטה התורה 'תשים' שהוא מלשון 'סם', להורות שאם זָכָה אדם ולמד תורה לשמה, נַעֲשֵׂית לוֹ התורה לְסַם חַיִּים, ואם לֹא זָכָה אלא למדה על מנת לקנטר, נַעֲשֵׂית היא לוֹ סַם מִיתָה. וְהֵיכִי דְּאָמַר רָבָא, דְּאוּמָּן לָהּ – מי שהתורה אומנותו, היינו שעוסק בה לשמה, הרי היא לו סַמָּא דְּחַיָּיא, אך מי דְּלֹא אוּמָּן לָהּ, הרי היא לו סַמָּא דְּמוֹתָא.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, רַבִּי יוֹנָתָן רָמֵי, כְּתִיב (תהלים יט ט) 'פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב' הרי שהתורה משמחת לב אדם, וּמאידך כְּתִיב (שם יח לא) 'אִמְרַת ה' צְרוּפָה' שמשמעו לשון צירוף וזיקוק, היינו שהתורה מצרפת את לומדיה ביסורים כמו שצורפים כסף. אלא, אם זָכָה אדם הרי היא מְשַׂמַּחְתּוֹ, אך אם לֹא זָכָה היא צוֹרַפְתּוֹ ביסורים ובגיהנום. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, מְגוּפֵיהּ דִּקְרָא נַפְקָא – מתוך הפסוק 'אמרת ה' צרופה' יש לדרוש כן [אף ללא הפסוק 'משמחי לב'], שכן 'צרופה' משמע לטובה ומשמע לרעה, לפיכך אם זָכָה צוֹרַפְתּוֹ לְחַיִּים – לחיי העולם הבא, ואם לֹא זָכָה היא צוֹרַפְתּוֹ לְמִיתָה.

הגמרא מביאה דרשות נוספות באותו פרק שדרשנו לעיל (פי"ט): 'יִרְאַת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד (שם ט)', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, פסוק זֶה נאמר על הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּמָקוֹם טָהֳרָה – טהרת המחשבה, כלומר כשלומד בטהרה תורתו עומדת לעד. מבררת הגמרא: מַאי הִיא, כלומר מה יעשה אדם כדי ללמוד בטהרה. משיבה הגמרא: נוֹשֵׂא אִשָּׁה כדי להימנע מהרהור עבירה, וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה.

עוד נאמר (שם ח): 'עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה', אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, נֶאֱמָנָה הִיא התורה לְהָעֵיד לעתיד לבוא בְּלוֹמְדֶיהָ ולומר מי קיימה ומי לא. הגמרא מקשה סתירה בפסוקים האמורים בציווי אריגי המשכן: במקום אחד נאמר (שמות כו לו) שהציווים שעל גבי האריגים היו עשויים 'מַעֲשֵׂה רֹקֵם', ואילו בפסוק אחר נאמר (שמות כו א) שהיו עשויים 'מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב'. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אין כאן סתירה כיון ש'רוקם' ו'חושב' דבר אחד הם, והכוונה שְׁרוֹקְמִין בְּמָקוֹם שֶׁחוֹשְׁבִין. כלומר, בתחילה מצייר בצבע צורה על הבגד, ואחר כך רוקם את הצורה במחט.

המשך בעמוד קע

הגמרא מביאה ברייתא החולקת על רבי אלעזר, וסוברת ששני מיני ציורים היו: **תָּנָא** מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי נְחֶמְיָה, 'רֹקֶם' היינו שנעשה הציור בְּמַעֲשֵׂה מַחַט – לאחר שנארג הבגד רקמו בו במחט, וּלְפִיכָךְ משני צדדיו נראה רק **פַּרְצוּף אֶחָד** – צורה אחת, כצורתו מכאן כך צורתו מכאן. ואילו 'חֹשֶׁב' היינו שנעשה הציור בְּמַעֲשֵׂה אוֹרֵג – שיש לכל יריעה שתי קירות, וּלְפִיכָךְ לפעמים היו נראים בו שְׁנֵי **פַּרְצוּפוֹת** – שתי צורות שאינן דומות זו לזו.

שנינו במשנה: **בָּאֲלוּ** נִשְׁאָלִין בָּאוּרִים וְתוּמִּים. הגמרא דנה בבגדי 'כהן משוח מלחמה' בשעת עבודתו: כִּי **אָתָא רַב** דִּימִי לבבל **אָמַר**, שמונת הַבְּגָדִים שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן בשעת עבודתו, אף כהן **מָשׁוּחַ מִלְחָמָה** מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן במקדש, ואינו משמש בארבעה בגדים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כט כט) 'וּבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו', ולפי שתיבת 'אחריו' מיותרת יש לדרוש שבגדי אהרן יהיו אף לְמִי **שֶׁבָּא בְּגָדוֹלָה אַחֲרָיו**, כלומר למי שהוא שני לו בגדולה, והיינו משוח מלחמה.

מקשה הגמרא: **מֵתִיב רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים **שִׁבְדִי** [שם של חכם] הקשה כן, שנינו בברייתא (תורת כהנים צו פ"ג), **יָכוֹל** היית לומר **שִׁיהֵא בְּנוֹ** שֶׁל **מָשׁוּחַ מִלְחָמָה** קודם לכל אדם **וּמְשַׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו** – וממלא את מקומו לאחר מותו, כְּדֶרֶךְ **שֶׁבְּנוֹ** שֶׁל כֹּהֵן **גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו**,